

Nr 222.

Av herr **Lindhagen**, *angående skrivelse till Konungen i fråga om tryckfrihetsförordningens omdaning.*

Bland de omvärderingar av gamla demokratiska begrepp, till vilka formerna även måste lämna sitt bistånd, hör i första linjen vid sidan av valrättens omläggning även ett fördjupande av yttrandefriheten med den däri inbegripna tryckfriheten. Kravet på denna frihet höjdes av franska revolutionen och den har därefter blivit en fana för den liberala politiken och sedan för demokratin i allmänhet.

Liksom den ekonomiska friheten under den liberala politikens ledning blev först näringsfrihet och sedan förtryck, på samma sätt har det gått med det stycke av den andliga friheten, som kallas yttrandefrihet. Näringsfriheten ledde till kapitalisering av de ekonomiska värdena och yttrandefriheten har lett till en kapitalisering av yttrandefriheten. Denna senare förtröstning är visserligen av både ekonomisk och andlig innebörd. Yttrandefriheten har dock i all synnerhet tagit gestalt av en kapitalisering, av ett herravälde över de andliga värden, som ligga nedlagda i människornas själar.

Man kan verkligen ifrågasätta, om icke den andliga kapitalismen, varav förtröstningen av yttrandefriheten utgör en del, är ännu farligare än den ekonomiska. Den lägger nämligen beslag på de krafter inom människan, som ensamma kunna skapa en god värld och lyckliga förhållanden både andligt och ekonomiskt. Denna utsugning av människornas andliga förmögenheter verkar förintande på all växt i samhällslivet även därför, att den icke bekämpas från något håll till skillnad från den ekonomiska utsugningen. Alla partiorganisationer främja den andliga kapitalismen och sätta den fulländat i system genom exploatering av yttrandefriheten.

Det är också intressant att iakttaga, i hurusom den andliga frihet, som ligger i yttrandefriheten, ehuru inskriven på de demokratiska partiernas program, icke kan giva någon verklig befrielse utan förtvinar. Det blir även där endast en rätt för mig, men i viktiga fall sällan en rätt för dig. Varje demokratiskt parti menar utåt därmed sin yttrandefrihet och icke andras. Och i ett sådant partis inre liv är den företrädesvis en rätt för funktionärerna och deras anhängare, men sällan för ett självständigt tänkande.

Detta gäller i lika hög grad om socialdemokratiska och anarkistiska partier som för de liberala. Det svenska socialdemokratiska arbetarepartiet har exempelvis nyligen utmönstrat ur sitt program de andliga värdena såsom en betydelsefull politisk faktor, och man har till och med motiverat det därmed, att de på programmet endast voro »overkliga grannlåter». Detta bevisar, att dessa värden lika litet där som hos annat partifolk haft någon plats i sinnelaget. Å andra sidan får man härigenom även förklaringen till, att ett sådant ännu kvarstående stycke av ett andligt värde såsom yttrandefriheten icke kunnat bli något annat än just en overklig grannlåt i programmet. Ett allvarligt exempel därpå är, att då diskussion om den förenämnda tillämnade programförändringen äskades i partiets stora tidningar, vägrades detta över hela linjen av redaktionerna. Och från annat överledande håll gämdes i en diskussion mot en erinran härom, att den som ville diskutera sådana saker fick skaffa sig en egen tidning. Sådan är tryckfriheten i sin tillämpning på ett demokratiskt program.

Ifrågasättes därför en reform av pressen och förverkligandet av en sann yttrandefrihet, så svaras från de ekonomiska partierna från högern till yttersta vänstern, att man under inga villkor vill vara med på någon rubbning av yttrandefriheten. Man märker därvid icke, att denna övertygelse endast är ett utslag av gammalliberal eller »borgerlig» politik. Alla äro insnörda av fördomen, att yttrandefriheten främjas bäst genom att utkastas såsom fritt lystmäte åt den enskilda företagsamheten. På samma gång man inser de stora bristerna i näringsfrihetens princip, är man beredd att tillämpa samma princip på det andliga området med enahanda följd.

Det förhåller sig emellertid så, att man kan tala sanning eller osanning. Då yttrandefriheten nu överantvardas åt den enskilda företagsamheten, har det på enahanda sätt som inom det ekonomiska området uppstått ohejdad konkurrens mellan de båda talesätten. Även i denna ävlan har makten segrat över rätten, osanningen över sanningen. Yttrandefriheten monopoliseras oundvikligen av åtskilliga företagare för

att därav uppbygga åt sig en maktställning på våra själar. Tillståndet är därför i stort sett detta, att i samhällslivet sanningen gärna censureras och osanningen får fritt spel. Kanske är det av denna anledning justitiekanslern vederligen aldrig väcker åtal enligt tryckfrihetsförordningen för »lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar till allmänhetens förvillande och förledande». Däremot är åklagaremakten ofta nitisk i att söka drabba sanningssägare på grund av åklagarens uppdrag att främst värna om den bestående ordningen, även om den är dålig.

Slutsatsen av denna framställning måste således bli den, att yttrandefriheten måste fördjupas till en rätt att under alla förhållanden tala sanning, men icke såsom nu utvidgas till ett privilegium att även tala osanning. När samhället tillåter vem som helst att muntligen eller i tryck vädja till allmänheten, bör det väl tillses, att denna tillåtelse icke inbegriper rätt att förvirra begreppen med osanningar, utan allenast omfatta rätt att tala sanning, men detta då också å andra sidan i vidsträcktaste måtto och under alla förhållanden.

Detta är så vitt jag förstår en ofrånkomlig uppgift för en ny tid. Den är emellertid också särdeles grannliga och tarvar en synnerlig omsorg, att den nya och verkliga yttrandefriheten icke blir i sin ordning på omvägar beskuren och att krav icke ställas över hövan. Att på samma gång en sådan omläggning av författningen blir ett attentat mot det nuvarande partilivets exploatering och kapitalisering av människornas andliga förmögenheter, gör omdaningen icke mindre betydelsefull. Yttrandefriheten blir en verklighet först, när censuren på sanningen tillhör det förflutna, och den blir en sann verklighet först, då det nuvarande systemet omkastas ända därhän, att förhållandena själva i stället lägga censur på osanningen. Dessa tider kunna nalkas, då även karaktärsdaningen, den andliga friheten, blir en samhällsangelägenhet.

Den i nästföregående motion (nr 221) ifrågasatta statspublikationen innefattar ett litet bidrag till den nu förordade förnyelsen. I stort måste denna senare, såvitt på formerna kan ankomma, föranleda en omdaning främst av tryckfrihetsförordningen, i samband varmed även den muntliga yttrandefriheten bör fördjupas.

I detta sammanhang må till sist framhållas, att de vid denna riksdag sålunda ifrågasatta omläggningarna av författningen med folkomröstning, opartisk samhällsupplysning i politiska frågor samt revolutionerande av tryckfrihetsförordningen ingalunda äro uttömmande. Redan 1917 (motion nr 289 i andra kammaren) varslades om åtskilligt mera, och ämnet har ännu vidare horisonter. För denna gång må det dröjas vid förenämnda påminnelser.

Det hemställes alltså,

att riksdagen ville anhålla, att regeringen måtte låta överväga en omdaning av tryckfrihetsförordningen i syfte att, såvitt på formerna kan ankomma, yttrandefriheten i tryck i möjligaste mån omläggas till en rätt att under alla förhållanden säga sanningen, och icke tillika — liksom näringsfriheten lett till kapitalisering av de ekonomiska värdena — blir ett ödeläggande maktprivilegium för exploatering av den stora allmänhetens andliga förmögenheter genom rättigheten att även tala osanning.

Stockholm den 21 februari 1920.

Carl Lindhagen.